

Monumentnummer*: 531636

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status **rijksmonument**
Inschrijving register* **12 september 2014**
Kadaster deel/nr **82643/69**

*Woonplaats** **Houten** *Gemeente** **Houten** *Provincie** **Utrecht**

Locatiennaam **Houten** *Locatieomschrijving* **Fort Honswijk**

*Kadastrale gemeente** **Houten** *Sectie** **I** *Kadastraal object** *Appartement aanduiding* *Grondperceel* **2133**

*Omschrijving***

Cluster 61. Inundatiesluis/keersluis met brug.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

INUNDATIESLUIS / KEERSLUIS MET BRUG als militair-waterbouwkundig onderdeel van de inundatiemiddelen voor het gebied ten oosten en zuidoosten van Utrecht. Het verdedigingssysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Gecontroleerde inundatie vergde een ingenieus systeem van waterwerken, zoals sluizen, stuwen en kanalen, waarmee het noodzakelijke peil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd kon worden. Er werden vele verschillende typen sluizen toegepast, afhankelijk van de plaats waar ze in het systeem functioneerden. Soms werden reeds bestaande scheepvaart-, uitwaterings- of keersluizen gebruikt, maar ook zijn er vele nieuwe gebouwd of bestaande (sterk) aangepast. Tot de laatste categorie behoorden drie inundatiesluizen bij Fort Honswijk. Het ging hierbij allereerst om een grote, dubbel uitgevoerde inlaatsluis voor Lekwater ten oosten van de contrescarpgalerij bij het torenfort. Hiernaast waren er twee kleinere exemplaren in de kade rond de buitenzijde van de gracht rond het fort, één aan de noordoostzijde en één aan de oostzijde. De beide eerste sluizen zijn opgeruimd, dan wel onzichtbaar geworden door waterstaatkundige werken. De laatst

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

genoemde, met hierop gebouwd een brug in de omleidingsweg, is nog zichtbaar aanwezig. Deze sluis had een functie als onderdeel van de voeding van het Inundatiekanaal en als keersluis, waarmee het noordelijk deel van de natte gracht rond het fort op gewenst peil kon worden gehouden.

Omschrijving

De INUNDATIESLUIS / KEERSLUIS MET BRUG in de buitenoever van de natte gracht van Fort Honswijk is een 'hybride' constructie die bestaat uit een gemetselde en betonnen sluis met zes hoofden en een vijftal doorlaten, die aan de kant van de natte gracht elk zijn voorzien van dubbele schotbalkspanningen. De sluis met brug dateert uit 1846. De gemetselde hoofden zijn gedekt door natuurstenen platen; de haakse vleugelmuren van de beide uiterste sluishoofden zijn flauw hellend gemetseld. Er zijn geen windwerken voor het ophalen of neerlaten van schotbalken (meer). Naast de schotbalkspanningen ligt over de hoofden een op een gewapend betonnen vloer aangelegd wegdek, dat vermoedelijk uit de eerste decennia van de 20ste eeuw dateert. In het beton is een rechthoekig blokkenpatroon zichtbaar. De 20 m lange brug is aan de westzijde (de kant van de natte gracht) voorzien van een ijzeren leuning, met kruislings met elkaar verbonden staanders. Een dergelijke leuning aan de oostzijde van de sluis met brug, waar later een deel van het Inundatiekanaal is gedempt, is verdwenen. Het kanaal is hier na de Tweede Wereldoorlog verland, terwijl de betonnen brug door aarde onzichtbaar is geworden.

Waardering

De INUNDATIESLUIS / KEERSLUIS MET BRUG aan de oostzijde van het Fort Honswijk en als kering en brug deel uitmakend van de omleidingsweg, is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van het aan militair-strategische bouwkunde gerelateerde bouwen, dat gebaseerd is op het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw).

Het betreft hier een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde uiting van historische waterbouwkunde, namelijk een inundatiesluis / keersluis met brug uit 1846, met toevoegingen uit de eerste helft van de 20ste eeuw.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en in het bijzonder vanwege het feit dat het (van een drietal) de enig resterende inundatiesluis bij Fort Honswijk is.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm, bouwkundige detaillering, latere aanpassing van de brug en verschillende onderdelen herkenbaar zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument